

До позитивних закономірностей такої системи як механізм держави, беззаперечно відносяться принципи організації та функціонування цього механізму.

Принципи механізму держави можна визначити як закріплені в правових нормах найбільш загальні, вихідні положення, панівні в даній державі політичні та правові ідеї, основні засади, керівні настанови, що визначають найважливіші правила, за якими цей механізм організується і функціонує.

Принципи механізму держави можливо класифікувати на загальні принципи і спеціальні. До перших належать політико-правові принципи, характерні для діяльності держави в цілому. До них слід віднести такі принципи як верховенства права, законності, розподілу влад, демократизму, гласності, врахування громадської думки тощо. Другу групу складають принципи, які відображують саме сутність механізму держави. До них відносяться принципи: обмеження правом, розмежування функцій між органами держави, принцип науковості, принцип компетентності та професіоналізму, високого рівня правової культури представників державного апарату, принцип доступності для суспільства, принцип глобальності.

В сукупності зазначених принципів чинне місце відведено принципу розподілу влади. Без реального поділу влади правова держава, а відповідно й сучасна держава, неможлива. Будь-яке порушення цього принципу спричиняє концентрацію влади в одних руках і, як наслідок, панування одного органу влади, що представляє державу, над правом.

За ступенем реалізації принципу розподілу влади в механізмі держави можна і треба судити про ступінь наближення такої держави до правової. Поділ влади не заперечує єдність (але не єдиновладдя) державної влади. Саме тут вступає в дію закон єдності і боротьби протилежностей щодо механізму держави вже не як абстракції, а як реального політико-правового явища. І, навпаки, єдиновладдя завжди притаманне неправовій, тоталітарній (поліцейській) державі і її механізму [14, 105].

Розподіл влади в юридичній науці розуміється в різних значеннях. Це і певна теорія (концепція, вчення). Це і практика державно-правового будівництва. Це водночас і ознака, і принцип правової держави. Відповідно, можливо припустити, що розподіл влади є другою, після прав і свобод людини, фундаментальною засадою організації та функціонування механізму сучасної держави.

Розподіл влади у всіх його значеннях, і як теорії і як принципу, завжди і нерозривно пов'язано з теорією і практикою правової держави. Цілком справедливо з цього приводу, у свій час, зауважив Б. М. Топорнін: «... Поділ влади одночасно виступає як наслідок, породження правової держави, так і передумова, умова її успішного функціонування і розвитку» [15, 207].

У найзагальнішому вигляді розподіл влади полягає в існуванні в державному механізмі трьох гілок влади (або трьох влад): законодавчої, виконавчої та судової, кожна з яких самостійна у межах своєї компетенції і незалежна від інших гілок влади (інших влад). Крім того, кожна з них взаємодіє між собою, і стримує одна одну, утворюючи систему стримувань і протигаг, з тим, щоб жодна з гілок влади не могла б стати абсолютною. Поділ влади, таким чином, є повною, антагоністичною протилежністю єдиновладдя.

Як зазначає О. М. Бандурка, відносини між суб'єктами управління підпорядковані певним тенденціям, і їх застосування в практиці управлінської діяльності не припускає довільності й стихійності [16, 32]. Те ж саме можна сказати і про будь-яку іншу державну діяльність.

Розподіл влади одночасно і передумова правової держави та функціонування її механізму, і необхідний атрибут їх подальшого розвитку. Формування сучасної держави, і особливо її механізму, слід починати з послідовного проведення в життя принципу поділу влади, яким би важким і суперечливим цей шлях не виявився. В іншому випадку, при відступах від цього принципу можна назавжди поховати ідею правової держави, повернутися до тоталітарних і авторитарних форм правління, знову звернути з магістрального шляху правового розвитку людства.

Зачатки теорії поділу влади виявляються ще в античній філософській та політико-правовій думці. Але в тому вигляді, в якому ми її сприймаємо в даний час, дана теорія зародилася в епоху великих буржуазних революцій в Європі (кінець XVII – початок XVIII століть) одночасно з концепцією правової держави. Метою поділу влади в цей період стало обмеження влади монарха та забезпечення свободи громадян. Основоположниками теорії поділу влади по праву вважаються Д. Локк і Ш. Л. Монтеск'є.

Класична, сучасна модель поділу влади була розроблена і практично втілена в життя у США. Вона була доповнена положеннями про рівноправність всіх гілок влади, більш високою роллю судової влади, поділом влади по вертикалі між федерацією та її суб'єктами і ретельно розробленою системою стримувань і протигаг.

Значення принципу розподілу влади, в сучасну епоху, піддається різним інтерпретаціям. Серед них: подання про поділ влади лише як про технічний розподіл функцій між органами влади; обґрунтування верховенства законодавчої влади; виділення «четвертої», звичай президентської влади, що стоїть поза системою і над системою розділених влад. Всі ці інтерпретації, особливо при практичному втіленні їх у державний механізм, не сприяють наближенню до правової держави, а навпаки віддаляють або навіть унеможливають перспективи його становлення та функціонування.

Поділ влади і численні аспекти його розуміння, починаючи від конкретно-історичних витоків формування цієї концепції і до сучасної практики втілення її в державному механізмі, – вказують на високу роль цього принципу у порядку організації та функціонування системи органів, установ та підприємств, за допомогою яких втілюються в життя функції держави.

Висновки. Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що права і свободи людини та розподіл влади, виступають реальними змістоутворюючими засадами організації та діяльності механізму держави. Це пов'язано із тим, що сучасна держава орієнтована на організацію комфортного співіснування життя суспільства, створенню таких умов, при яких головною цінністю виступають права та свободи людини, соціальна забезпеченість населення та демократичні основи формування і функціонування державної влади.

Література:

1. Елизаров М. В. Современное государство в эпоху глобализации: социально-философский анализ: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филос. наук: спец. 09.00.11 «Социальная философия» / М. В. Елизаров. – Уфа, 2010. – 37 с.
2. Купер Р. Раздор между народами. Порядок и хаос в XXI веке: пер. с англ. яз / Роберт Купер. – М.: Московская школа политических исследований, 2010. – 240 с.
3. Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції: монографія / Ю. М. Оборотов, В. В. Завальнюк, В. В. Дудченко [та ін.]; за ред. Ю. М. Оборотова. – Одеса: Фенікс, 2012. – 492 с.
4. Кравченко Ю. Ф. Свобода як принцип демократичної правової держави: автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра юрид. наук: 12.00.01 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2003. – 45 с.
5. Філософія права: навчальний посібник / За ред. М. В. Костицького, Б. Ф. Чміля. – К., 2000. – 730 с.
6. Нерсесянц В. С. Філософія права / В. С. Нерсесянц. – М.: ИНФРА-М-НОРМА, 1997. – 652 с.
7. Нерсесянц В. С. Конституционализм как общегосударственная идеология / В. С. Нерсесянц // Конституционно-правовая реформа в Российской Федерации. – М.: ИНИОН РАН, 2000. – С. 6-10.
8. Колюшин Е. И. Конституционное (государственное) право России / Е. И. Колюшин. – М.: Изд-во МГУ, 1999. – 381 с.
9. Копейчиков В. В. Про теоретичні засади конституційного ладу / В. В. Копейчиков // Вісник АПРН України. – Х., 1993. – № 1. – С. 26-34.
10. Воронов І. О. Правова держава як предмет політологічного аналізу / І. О. Воронов. – К.: Віра ІНСАЙТ, 2000. – 375 с.
11. Назаренко Є. В. Державно-правова реформа – шлях до правового прогресу / Є. В. Назаренко // Державно-правова реформа в Україні. – К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1997. – С. 87-91.
12. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96вр>
13. Колпаков В. К. Адміністративне право України: підручник / В. К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
14. Григонис Э. П. Механизм государства: Теоретико-правовой аспект: дис.... доктора юридических наук: спец. 12.00.01 / Э. П. Григонис. – Санкт-Петербург, 2000. – 430 с.
15. Топорнин Б. Н. Права человека и разделение властей / Б. Н. Топорнин // Права человека: время трудных решений. – М., 1991. – С. 7-49.
16. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України: підручник / О. М. Бандурка. – Харків: Ун-т внутр. справ, 1998. – 480 с.

Симутин В. В. Права и свободы человека и разделение властей как смыслообразующие основы организации и деятельности механизма современного государства

Аннотация. В статье исследуются основы организации и деятельности механизма современного государства, среди которых главными признаются: права и свободы человека и разделение властей.

Ключевые слова: права и свободы человека, современное государство, государственная власть, распределение властей, механизм современного государства, принципы механизма современного государства.

Simyitin V. Human rights and freedoms and the separation of powers as the sense-bases of the organization and operation of the mechanism of the modern state

Summary. The article investigates the basis for the organization and operation of the mechanism of the modern state, among which the most important are recognized: the human rights and freedoms and the separation of powers.

Keywords: human rights and freedoms, modern state, state power, separation of powers, mechanism of the modern state, principles of the mechanism of the modern state.